

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

Лопушан Тетяна Володимирівна

УДК 821.161.2-32''18/19''

**“Мала” проза Ореста Авдиковича
і розвиток західноукраїнської новелістики
90-х років XIX століття – 1900-х років**

10. 01. 01 – українська література

**автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня**

кандидата філологічних наук

Київ – 2001

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Погребенник Володимир Федорович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор кафедри
української літератури

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
МИШАНИЧ ОЛЕКСА ВАСИЛЬОВИЧ,
Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН
України,
завідувач відділу давньої літератури

кандидат філологічних наук
ДЕНИСЮК СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ,
Науково-дослідний інститут українознавства,
завідувач відділу української літератури

Провідна установа – Тернопільський державний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
кафедра української літератури,
Міністерство освіти і науки України, м. Тернопіль

Захист відбудеться “ 3 “ квітня 2001 р. о 16³⁰
год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.04 в
Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова,
01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна познайомитись у бібліотеці Національного
педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул.
Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “ 3 “ березня 2001 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Гальона

Загальна характеристика дисертації

Останнє десятиліття позначилося у вітчизняному літературознавстві поглибленим інтересом до теоретичних та історичних аспектів побутування модерну на теренах української літератури. Це явище цілком закономірне, якщо взяти до уваги той факт, що відмова від “реалізоцентричної” концепції розвитку літератури, притаманної радянській науці про літературу, дозволила науковцям звернутися до іншої, об'єктивнішої моделі літературного процесу, позбавленої соціологізаторського підходу в його атрибуції і заснованої на аналізі суто мистецьких чинників, які визначають домінуючі риси літературної епохи. Прагнення досягнути загальні закономірності й індивідуальні особливості, згідно з якими відбулося зародження та розвій модерну, призвело не лише до потреби переосмислення класичної літературної спадщини, а й спонукало до актуалізації творчого доробку тих митців, які з ідеологічних міркувань довгий час залишалися на маргінесі наукових розвідок. До них належить і постать Ореста Авдиковича (1877 – 1918).

Актуальність дослідження. Загалом невеликий за обсягом доробок митця, що майже повністю підпадає під визначення “мала проза”, – цілком своєрідне мистецьке явище, на якому позначилася його співвіднесеність із періодом fin de siècle, що наклав свій відбиток на філософію, естетику, мораль та інші сфери існування людства на межі ХІХ – ХХ століть. Белетристика О. Авдиковича актуальна інтересом до іманентних рис людської особистості, аналітичним заглибленням у царину підсвідомого, домінуванням у ній есхатологічних мотивів. Авторіві властиве тонке відчуття суспільних настроїв та ледь помітних тенденцій культурного розвою людства, які лише прокладають собі шлях до свідомості широкого загалу. У його белетристиці якнайповніше виявилися криза позитивістської концепції світобудови та момент зміни ідеологічної картини світу, що в Україні припадає на межу ХІХ – ХХ століть.

На ретельне дослідження заслуговує і форма писань Ореста Авдиковича, у яких увиразнилися зміни в системі жанрів та поетиці малої прози, породжені процесами ліризації, психологізації, тяжінням до настроєвості, фрагментарності письма, драматизації прози, що становили загальні тенденції розвитку української белетристики кінця ХІХ – початку ХХ століть. І. Франко, О. Маковей, М. Галущинський, А. Крушельницький, В. Гнатюк, котрі першими помітили непересічність таланту молодого письменника, акцентували увагу саме на цих інноваційних формальних чинниках оповідань, новел та нарисів митця.

За життя письменника побачили світ тільки п'ять збірок белетриста (“Поезія і проза”(1899), “Нетлі”(1900), “Метелики”(1900), “Демон руїни”(1901), “Моя популярність” та інші оповідання”(1905)) і окремою книгою були

опубліковані новела “Нарис однієї доби” (1899) та повість “Ой у рідному краю та на Дикому полі” (1918). Проте його творчості не було присвячено жодного спеціального дослідження. Про новеліста згадували лише принагідно, в загальному річищі західноукраїнського літературного процесу межі століть, критики С. Єфремов, В. Гнатюк, О. Луцький, С. Яричевський, А. Крушельницький та сучасні дослідники модерної прози І. Денисюк, Ю. Кузнецов, Т. Гундорова, Н. Шумило. Окремі розвідки присвятили творчому доробку митця Є. Нахлік та Р. Кирчів. Вивчення творчого доробку цього безумовно цікавого белетриста ускладнюється відсутністю сучасних видань його творів. Після більш як півстолітнього забуття впродовж останніх десятиліть побачили світ лише окремі оповідання О. Авдиковича, що увійшли до академічної антології “Українська новелістика кінця ХІХ – початку ХХ ст.” (1989) та збірки “Образки з життя” (1989). Таким чином, творчість Ореста Авдиковича невідома широкому загалу читачів і досі належним чином не інтерпретована в спеціальних літературознавчих дослідженнях. Тому існує необхідність уведення доробку митця до наукового обігу з метою залучення його в ідейно-естетичний контекст літературної доби.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами кафедри.

Дисертація виконувалась як складова частина комплексного дослідження творчості українських письменників у контексті тогочасної української літератури, над яким працює колектив кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Мета роботи: полягає в з'ясуванні стильової оригінальності прози малих форм О. Авдиковича в світлі ідейно-художніх пошуків прозаїка та в контексті естетичного розвитку української новелістики кінця ХІХ – ХХ ст.

Завдання дослідження визначені його метою:

- з'ясувати філософію світосприймання, естетичну природу творчості Ореста Авдиковича і його мовостиль, позначені синтезом національної традиції та рис новітніх течій і напрямків;
- визначити засоби і прийоми психологічного аналізу реалій життя, змістову глибину та характер пафосу белетристики Ореста Авдиковича;
- виявити жанрову своєрідність та особливості характерології “малої” прози письменника.
- визначити місце творчості О. Авдиковича в західно- і загальноукраїнському літературному процесі 90-х років ХІХ ст. – 1900 рр.

Предметом дослідження є мала проза О. Авдиковича, її функціонування та саморух в контексті модерністських ідейно-естетичних пошуків межі ХІХ – ХХ століть, які знайшли своє відображення в тематично-проблемному спектрі та жанрово-стильовій специфіці белетристики митця.

Матеріалом дослідження стали прижиттєві і посмертні видання творів О. Авдиковича, опубліковані збірками “Поезія і проза” (1899), “Нетлі” (1900), “Метелики” (1900), “Демон руїни” (1901), “Моя популярність та інші оповідання” (1905) і окремими виданнями “Нарис однієї доби” (1899), “Ой у рідному краю та на Дикому полі” (1918); матеріали періодики різних років, епістолярна спадщина, архівні джерела, які зберігаються у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, рукописних відділах Національної наукової бібліотеки імені акад. В.І. Вернадського, Львівської наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника, Центральному державному історичному архіві (м. Львів), Львівському обласному держархіві.

Теоретико-методологічною основою дисертації послужили літературно-критичні праці українських і зарубіжних істориків і теоретиків літератури: І. Франка, С. Єфремова, В. Гнатюка, Миколи Євшана, Д. Чижевського, М. Зерова, В. Фащенко, П. Хропка, І. Денисюка, В. Агеєвої, Т. Гундорової, Ю. Кузнєцова, С. Павличко, Ф. Ніцше, Ж. П. Сартра, З. Фройда, Л. Андреєва та ін. У дисертації використано й інтерпретовано спеціальні дослідження, присвячені творчості Ореста Авдиковича (А. Крушельницького, Є. Нахліка, Р. Кирчіва).

Для вирішення поставлених завдань використано історико-порівняльний та контекстуальний методи дослідження, а також методи інтертекстуального аналізу. У процесі вивчення модерних текстів митця застосовано герменевтичний та психоаналітичний підходи.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вона є першим спеціальним дослідженням новелістики О. Авдиковича. У ній на рівні мікроаналізу досліджено проблематику та жанрово-стильову специфіку творчого доробку белетриста, значна частина якого вперше стала об'єктом аналітичного заглиблення. Прозу митця розглянуто з ретроспективних позицій у літературному контексті доби передмодернізму, що дало змогу з'ясувати її стильову оригінальність, визначити місце і значення творчості письменника в літературному процесі кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Теоретичне значення дисертації. З'ясування стильової своєрідності малої прози Ореста Авдиковича, її образотворчих домінант сприяють поглибленню знань про художню специфіку літературного процесу межі ХІХ – ХХ ст. в Україні, конкретизують і унаочнюють загальні естетичні принципи розвитку раннього модернізму. Результати і висновки дослідження відкривають нові можливості у вивченні проблем теорії та історії літератури, зокрема питань творчого методу, історизму, міжлітературних та фольклорно-літературних зв'язків.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її матеріали можуть використовуватися у читанні загальних курсів історії української літератури, проведенні спецкурсів і спецсеминарів з новітньої новелістики, написанні курсових та дипломних робіт, у майбутніх поглибленіших дослідженнях

творчості Ореста Авдиковича.

Апробація роботи. Основні результати і матеріали дослідження апробовано на міжнародній науковій конференції “Міф і легенда в світовій літературі” (м. Чернівці), міжрегіональній конференції “Християнство в історії України” (м. Рівне), на звітних наукових конференціях викладачів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (2000) та Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (1998, 1999, 2000).

За матеріалами дослідження опубліковано 5 статей у фахових виданнях ВАК України.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури (163 позиції).

Повний обсяг дисертації - 185 сторінок.

Основний зміст дисертації

У **вступі** обґрунтовується актуальність дисертаційної теми, розкривається сутність і стан її наукової розробки; формулюються головна мета і завдання дослідження; окреслені новизна, теоретико-методологічна база, теоретичне та практичне значення основних положень дисертації.

У першому розділі **“Ідейно-естетичні пошуки Ореста Авдиковича в контексті епохи українського передмодернізму”** розглядаються ті літературно-художні обставини останнього десятиліття XIX – початку XX століття, які стали визначальними у формуванні індивідуальної стильової манери письменника.

Аналіз історико-літературного матеріалу засвідчує: поглиблений інтерес до творчості Ореста Авдиковича в контексті літературно-мистецьких реалій епохи багато в чому викликаний спорідненістю проблем формування нової ідейно-художньої якості української літератури під впливом естетичного змагання народницької та модерністської парадигм і тих явищ, що знайшли свій розвиток у контексті загальноєвропейського культурного дискурсу *fin de siècle* порубіжжя XIX – XX ст. Феноменальність і парадоксальність означеної доби виявилася у співіснуванні двох тенденцій, означених, з одного боку, відчуттям занепаду, духовної кризи позитивістської моделі творчості, а з іншого – пошуком нових форм, видів естетичного світобачення, які були засновані на індивідуально-суб'єктивному підході автора до зображення світу і стали національно-специфічною модифікацією визначальних тенденцій розвитку європейської модерної самосвідомості.

Художні пошуки Ореста Авдиковича були безпосередньо пов'язані з кардинальною зміною естетичних орієнтацій “реалізм-модернізм”. Хоча письменник не належить до центральних фігур літературного процесу межі віків, у його творчості яскраво окреслилися ті типи естетичних опозицій, які

викликало входження української літератури в загальноєвропейський культурний контекст.

Значний вплив на формування індивідуальної творчої манери Ореста Авдиковича справила та обставина, що час його літературного дебюту характеризувався існуванням та взаємовпливами різних художньо-стилістичних практик, своєрідно поєднаних у функціональних виявах. Реалізм, натуралізм, символізм, неоромантизм, декаданс, синтезуючись у творчості митця, витворюють індивідуальні координати його художнього світу. Слід зауважити, що модерна естетично-художня система цінностей у творчості письменника складалася не в активному протесті проти народницької традиції, а в спробах синтезування, примирення різних мистецьких парадигм. Прагнення оновлення комплексу ідей народництва у письменника органічно відповідало загальній настанові нового покоління митців, яке приходить в українську літературу на початку ХХ століття, на подолання “старих” форм творчості.

У спадщині Ореста Авдиковича важко виокремити чітко визначені етапи та прослідкувати явний еволюційний розвиток унаслідок досить незначної часової тривалості основного її періоду. Можна говорити лише про наявність кількох ідейно-стильових пластів, творення яких відбувалося паралельно з деяким наростанням імпресіоністичних та символістських тенденцій у хронологічно пізніших ліричних медитаціях “Туга”, “Хвилини щастя”, оповіданні “Слідами пропавших тіней”(1914) та повісті-містерії “Ой у рідному краю та на Дикому полі”.

Перший пласт творчості складають здебільшого ранні реалістичні оповідання з відчутним нахилом до використання елементів натуралістичної стилістики (“Томко”, “Матвій Цьома”, “На авдієнці”, “По дорозі”, “Штири нові”, “Парасоль до направи” та ін.). Усі вони написані в об’єктивованій, конкретно-історичній розповідній манері, коли авторське “Я” постулюється позасуб’єктивно. У них митець вдається до виробленої письменниками-натуралістами техніки детального копіювання “шматків життя”, не абсолютизуючи і не засуджуючи поведінку своїх героїв з фізіологічної точки зору, але викриваючи її з соціального погляду. Особливо відчутним є вплив натуралістичної школи в оповіданні “Матвій Цьома”, в основу сюжету якого автор поклав досить поширений в українській літературі ХІХ ст. мотив братовбивства. Причиною трагедії стає моральна звироднілість рекрута, котрий, очевидно, намагається компенсувати свої приниження у війську знущанням над розумово відсталим братом-безбатченком. Корінь зла, на думку О. Авдиковича, ховається у нівеляції патріархальних моральних принципів, що становлять основу основ родинного життя і які не могла прищепити синам мати-повія. В іншому творі, “На авдієнці”, відповідно до засад реалістичного письма автор вдається до детального і безстороннього аналізу соціальних моделей поведінки

персонажів - наймита та його господаря, підкреслюючи станова детермінованість їхніх характерів. Достовірність та переконливість образів забезпечується, головним чином, так званою “видимою мовою почуттів”. Писання цієї групи актуалізували традиційну манеру української белетристики другої половини ХІХ століття, позитивістської за світосприйманням і реалістично-натуралістичної за технікою письма, і засвідчили відчутний вплив реалістичної школи письма на формування творчої постаті прозаїка.

У своїх творах О. Авдикович неодноразово вдається до самовизначення “романтик”, наприклад у жанровизначальному підзаголовку до ліричної медитації “Хмари. Вечірні думи пізнього романтика”, декларуючи генетичну спорідненість своєї епіки з ідеями неоромантизму. Неприйняття життєвої прози, поривання у вищу, духовну сферу існування, поетика контрасту – всі ці романтичні константи знаходять своє втілення в найбільшій за обсягом групі белетристики, яку складають новели, оповідання та нариси з яскраво вираженою неоромантичною домінантою. Вони не позбавлені деяких рис реалізму та імпресіоністичної поетики (“Така... дурна справа”, “Ясьо”, “По місту”, “Іменини панни Зіновії”, “Останні скарби”, “Перший сніг” та ін.). Їхні сюжети будуються на філософсько-психологічних колізіях. Основна увага приділяється не стільки змалюванню подій, скільки скрупульозному психологічному аналізу процесів, що відбуваються в душі центрального персонажа.

Слідом за Агатангелом Кримським, котрий першим в українській літературі виразно спрямував свою творчість у річище декадансу, актуалізувавши у своїх оповіданнях “Дивна пригода”, “Виривки з мемуарів одного старого гріховода. Матеріали для діагнозу Psychopathiae sexualis”, “Psychopathia nationalis. Дещо з невропатології, дещо з етнографії, дещо – так собі дещо” та в романі “Андрій Лаговський” психопатичний тип особистості, Авдикович відірвався від панівної наприкінці ХІХ століття в українській літературі романтичної концепції особистості. Він спрямував свої шукання у русло уявних візій, гри фантазії, абстрагованих почуттів і бажань із чітко вираженим песимістичним началом, висуваючи на передній план рефлексуючу свідомість інтелігентів-неврастеніків. Ці персонажі перебувають у постійному пошуку сенсу власного існування, внаслідок чого потрапляють у тенета зневіри і відчаю, зломлені неможливістю виконання власних максималістських вимог. Вирвані з буденної рутини трагічними життєвими обставинами, вони вдаються до диких вчинків, алогічних з погляду пересічного обивателя. Герой новели “По місту” блукає вулицями в пошуках клаптика чистого снігу, не затоптаного байдужими до краси ногами, і ледь не замерзає під вікнами “клюбу”, де вишукане товариство “гуляє” під звуки “підскочного мазура”. Глибока розпука та жаль за втраченою коханою спонукають молодого чоловіка (“Задушні дні”) дико жартувати над лікарем,

що не врятував її від сухот, посилаючи йому шматки сиру, загорнутого в зірвані зі стін некрологи. Далі реальність і фантазії переплітаються, шалена гонитва за привидом занурює героя у світ марень. Інший невротичний тип – молодий пан комісар (“Ясьо”). Улюбленець “міських красавиць”, пересичений їхньою нав'язливою увагою, він, удовольняючи свою дивну примху до весілля “переспати ніч в ніші, призначеній для новоженців”, раптом усвідомлює, що сам себе зраджує, відмовляючись від справжнього кохання і йдучи на шлюб з розрахунку. Момент істини супроводжується нападом задухи та істерикою.

Ці ознаки також зближують творчість письменника з дещо пізнішим феноменом “Молодої Музи”, з її культом підсвідомого, проповіддю “чистого мистецтва”, втечею від життя, містицизмом. Спільним моментом у творчості О. Авдиковича і “музаків” є також суттєва дистанція між декларативно проголошеною відмовою руху в руслі національної літературної традиції і літературною практикою. Причини цього розриву закорінені в освяченому традицією ототожненні літературного та політичного канону в національній словесності кінця ХІХ – початку ХХ ст. Відмова від визнання провідної ролі соціального начала, інтерес до суто естетичних чинників, властивий модерному письму, сприймався українськими критиками-традиціоналістами вороже і отримав зневажливе означення “декадентщина”. Такий підхід яскраво засвідчує стаття С. Єфремова “В поисках новой красоты”(1902), в якій критик піддав нищівній критиці твори цілого ряду прихильників нового спрямування, в тому числі й новелу О. Авдиковича “Нарис однієї доби”. Звідси – вагання ранніх модерністів, які знайшли художню інтерпретацію в творі митця “Просоння”. Головний герой, зневірений інтелігент на порозі самогубства, тікає з міста у пошуках автентичності буття і знаходить зцілення від “три нервів” у батьківському авторитарному повчанні. Остаточне звільнення від меланхолії приносить рішення зайнятися суспільно-корисною діяльністю – написати реферат на економічну тему. Однак, на відміну від І. Нечуя-Левицького, котрий свідомо пародіює декадентські писання в своїй сатирі “Без пуття. Оповідання по-декадентськи”, у творі Авдиковича відчувається глибинне особистісне начало, коли мова йде про переживання людини епохи *fin de siecle*. Звідси – прагнення подолати окреслений М. Євшаном стереотип “ворог України – ergo декадент”, яке задеклароване в ліричній медитації “Хмари. Вечірні думи пізнього романтика”: “Поza суспільну роботу остану я сам для себе пізнім романтиком, декадентом у моїй власній хаті. Та не хочу я бути декадентом в моїй Україні.” Найбільш яскраво виявилось тяжіння О. Авдиковича до нової, модерної школи письма в символістських медитаціях, елегіях та епістолах (“Проблеми”, “Хмари (Вечірні думи пізнього романтика)”, “Блудні тіні”, “Химери”, “Туга”, “Хвилини щастя”, цикл “Демон руїни”). Для них прикметне оновлення комплексу романтичних ідей та образів, увага до

неповторності внутрішнього світу людини, поклоніння перед красою природи, схильність до фантазмагорій (остання риса властива західноукраїнському варіанту засвоєння віденської сецесії). Обізнаність із цим мистецьким явищем принесла в поезії в прозі письменника синкретичне поєднання елементів декадансу, символізму й імпресіонізму з натуралістичною образністю. Естетично-стильова парадигма “сецесіон-стилю” позначилась у творчості митця, зокрема в його циклі поезій у прозі “Демон руїни”, водночас мотивами втоми, розчарування, смерті й контрастним їх поєднанням з відображенням вітальної енергії та оптимізму, парадоксальним сполученням переживань з протилежними емоційними зарядами. Її вивільнення веде не лише до апокаліптичного почуття виродження, уособленого образом “великої держави всесильних демонів руїни”, на чолі якої постане цар – чорний ворон – та його діти (“Метаморфози”), але й до усвідомлення можливості майбутньої національної регенерації (“Псалом відродження”).

Рукописи окремих неопублікованих за життя автора творів, написаних після довгого творчого мовчання, що увійшли до втраченої нині збірки “Біла голубка та інші оповідання” (“Туга”, “Хвилини щастя”, “Слідами пропавших тіней”), та текст повісті-містерії “Ой у рідному краї та на Дикому полі” дозволяють зробити висновок про наростання модерних тенденцій у прозі митця. У новелі “Слідами пропавших тіней” чітко виявляється авторська настанова на використання стильових прийомів, властивих імпресіоністичній техніці письма. Імпресіоністичний припис зображення плинних, миттєвих, безпосередніх вражень добре узгоджується з умінням О. Авдіковича вихоплювати “менти з життя”, не вдаючись до довгих передісторій подій. Для моделювання трагічної дійсності автор добирає такі імпресіоністські прийоми як точка зору оповідача, “кольоровий психологізм”, мозаїчна структура, архітектоніка за “логікою переживання”. Центральним персонажем твору є старий селянин із села Воля, через призму думок, почуттів, вражень якого автор витворює художню реальність. Митець концентрує увагу на кожній деталі, кожній миттєвості буття свого героя під час його безплідних мандрів навколо спаленої домівки. Імпресіоністична оповідь набуває особливої неповторності звучання через посилену увагу до мало не малярського відбиття дійсності шляхом передачі різнобарвності картини проводів юнаків до війська, витонченості описів природи, а також майстерного звукопису, музичності прозового тексту.

У другому розділі **“Проблемно-тематичний спектр малої прози письменника”** аналізується коло проблем, які знайшли художнє розкриття в новелістиці О. Авдіковича. Наявність у творчості письменника дискурсивної практики модернізму засвідчена поглибленим інтересом до особистісно-психологічної проблематики творів, радикальним переміщенням акцентів з соціального буття у сферу інтимних переживань, почуттів,

вражень. Відкинувши на другий план довколишній світ речей і явищ, митець вивів на авансцену зображення героя, чия розколота свідомість відображала всю складність і неоднозначність процесу становлення особистості модерної доби. Найчастіше персонажі його творів належать до змаргіналізованих прошарків населення: учнівська молодь із середовища заможнішого селянства (“Відлюдок”, “Штири нові”, “На рибі”, “З вечера”) та дрібномаєтних шляхетних родин (“Марійка”, “Галя”, “Перший сніг”), незначні державні службовці (“Нарис однієї доби”, “Нерви”, “Ясьо”, “З балю”, “Останні скарби”), люди мистецтва (“Поезія і проза”, “Гуси”, “Іменини панни Зіновії”). Письменника цікавить складна і багаторівнева структура внутрішнього світу людини у її екзистенційних зв'язках з оточенням. Для окреслення психологічного стану своїх героїв незалежно від їхнього суспільного становища письменник обирає з властивою йому деякою мірою соціального песимізму номінанту “біда”. Це означення є ключем до аналізу суспільних поглядів О. Авдиковича, котрий вбачав “хлопську біду” у злиднях матеріальних, а інтелігентську – в духовному голоді, який породжує меланхолію, “гру нервів” та сіру нудьгу.

Персонажі-інтелігенти епіка перебувають у постійному пошуку сенсу життя, а відтак – можливості досягнення автентичності індивідуального буття. Протиставляючи особистість свого героя беззмістовності існування юрби, що не прагне пізнання істини, автор зосереджує увагу на категорії індивідуального духу. Він бореться, переживає “субстанційні катастрофи” в різко конфліктному, драматичному, а то й трагічному поєдинку з самим собою. Але ці пориви залишаються безплідними внаслідок психічної слабкості та надмірної вразливості їхніх суб'єктів та властивого їм фаталізму світовідчуття. Нетривала боротьба з життєвими обставинами найчастіше завершується поразкою, втечею: покидає місце диригента і назавжди залишає компонування мелодій після появи несправедливої розгромної рецензії молодий талановитий музикант Стефан Вітіх, заглушує в собі голос сумління і береться до захисту негідника-комісара адвокат з психологічної студії “Така... дурна справа”, після нетривалої внутрішньої боротьби згоджуються на шлюб з розрахунку герої новел “Ясьо” та “Іменини панни Зіновії”.

Нерідко бажаним виходом з “глухого кута”, у який заводять життя, герої Авдиковича обирають смерть. На тлі сірого, безбарвного, беззмістовного існування вона малюється не як щось жахливе, а як результат волюнтаристського рішення істоти, що знаходить розв'язання проблеми абсурдності буття у самознищенні (Павло з “Нарису однієї доби”, Грицько Смик з “Відлюдка”). У цій хаотичній невизначеності людського існування відчувається “передсмак екзистенціалізму” (Ю. Шерех) ХХ ст.

Порушуючи тему міжособистісних стосунків, О. Авдикович зосереджує увагу на питаннях відмінностей вікового сприйняття життєвих реалій дорослими і дітьми (“Морфіна”, “Штири нові”). Момент ініціації, переходу зі стану

“дитинності”, який підноситься до рівня абсолюту, до умовностей світу дорослих часто набуває трагічного забарвлення, як це змальовано в новелі “Морфіна”. Подальший свій розвиток проблема конфлікту поколінь знаходить у творах “Томко”, “Химери”, “Галя”.

Однією з центральних у белетристиці О. Авдиковича є проблематика любовних та матримоніальних стосунків. У авторському баченні щастя закоханих є ефемерним, нетривалим. Біль вічної розлуки стає розплатою за короткий мент збурення почуттів. У новелах “До сонця”, “Задушні дні”, “На рибі”, “Отсей шматок дороги” на перший план виходить образ чоловіка, що сумує за втраченою любов'ю. Цікавою є практика ідеалізації мертвої жінки, яка стає джерелом натхнення для поетичної натури закоханого. Тут можна провести паралель із Михайлом Яцковим (“Дівчина на чорному коні”). Проте у нього образ жінки більш абстрагований, возведений до рівня символу, тоді як у Авдиковича – це реальна особа, і лише безмежний біль за втраченим коханням примушує героїв переступати межу трансцендентного світу. Загалом звернення митця до теми кохання, яке найчастіше обертається особистою трагедією, вияскравлює фаталізм його світовідчуття. Шлюбні відносини акцентуються в ракурсі специфіки розв'язання дилеми, що постає перед чоловіком і жінкою у момент вибору між прагматичним шлюбом із розрахунку, з одного боку, та покликом серця – з іншого (“Іменини панни Зіновії”, “Ясьо”).

Орест Авдикович, як і М. Коцюбинський, Леся Українка, О. Кобилянська, М. Яцків та інші письменники, чия творчість тяжіє до модерної стилістики, не обійшов модерного питання статусу митця та його місця в опозиції “артист – суспільство” (“Поезія і проза”, “Гуси”, “Моя популярність”). Особлива увага звертається на відтворення психічної діяльності надзвичайно вразливої і чутливої людини, вимушеної змиритися зі статусом “заниділого в глуші артиста” внаслідок поразки в боротьбі з прагматизмом оточення. У цьому сенсі світогляд белетриста багато в чому сформований на засадах традиційного для української філософської думки напрямку “філософії серця” або кордоцентризму з її настановою на домінування чуттєвої сфери з прагненням охопити в обмеженому безмежне, у відносному – абсолютне. Ряд творів присвячені розв'язанню проблеми “людина і війна”, презентованої у творчому доробку белетриста новелою “Слідами пропавших тіней” (“На згарищах”) та “містерією ладом оповідання” “Ой у рідному краю та на Дикому полі”. Написані по гарячих слідах трагічних подій, очевидцем яких судилося стати письменникові, вони вражають глибиною проникнення в психологію людини, звичний плін життя якої раптово і безповоротно порушено воєнною бурею. Авторська позиція характеризується однозначним несприйняттям мілітаристських настроїв. Війна для О. Авдиковича – це насамперед вакханалія смерті і руйнації.

Багатогранність проблематики, її різновекторність, рефлексії з мікросвіту

персонажів творять складну мозаїку в глибоко індивідуальному світі белетристики письменника. У центрі його уваги – внутрішній світ людини, найтонші порухи душі, яка виявляє свої темні і світлі сторони у складних перипетіях напружених моральних ситуацій. Все це засвідчує масштабність творчого мислення митця, що підіймається в художніх узагальненнях до висот філософського осмислення комплексу проблем “людина – людство – світ”.

У третьому розділі дисертації **“Жанрово-стильова специфіка новелістики Ореста Авдиковича”** розглядається комплекс індивідуальних рис авторської манери митця, що забезпечує її художньо-стильову неповторність.

Белетристика письменника, з огляду на її жанрові модифікації, майже повністю покривається визначенням “мала” проза. Втім, попри певні обмеження, які накладає ця обставина, навряд чи можна говорити про її одноманітність: серед півсотні творів зустрічаються оповідання, новели, нариси, поезії в прозі, символічно-алегоричні мініатюри зі структурою притчі, казка. У всьому розмаїтті доробок митця яскраво засвідчує ті формальні зміни, що відбулися у структурі системи жанрів української літератури на межі XIX – XX ст.

Домінантною ознакою творчості Ореста Авдиковича є її ліричність, поєднана з глибоким проникненням в психологію героя. Тому можна говорити про лірико-психологічний характер новелістики. В авторських пошуках відчувається настанова вивчити душу кожної окремої людини, а через неї сягнути висот осмислення законів буття всього людства. Завдяки активним спробам зануритися в царину “вічних проблем” відбувається злиття об'єктивно-авторської та суб'єктивної (через використання внутрішніх монологів) форм викладу. Особливо виразно ця тенденція проступає у творах, яким автор надає рис інтимного щоденника, листа (“Біциклістка”, “Химери”, “На пошту”).

Заглибленість у внутрішній світ людини, спроби вловити і виразити найтонші переживання почуттів, неповторність душевних поривань поєднуються у творчості письменника з прагненням відтворити плинність часу як ряду неповторних миттєвостей. Для оповідань та новел письменника характерне послаблення ролі фабули як сюжетотворчого чинника. Натомість об'єднуюча роль надається настрою. Власне, більшість з них можна назвати “настрійними зліпками” (Є. Нахлік).

У новелах митця зазвичай відсутні гострі зовнішні конфлікти, засновані на зіткненні сильних натур, які властиві “новелі акції”. Одним із незаперечних позитивів епіки Ореста Авдиковича є його вміння віднаходити найгостріші ситуації, що дають можливість уповні розкрити глибинні внутрішні психологічні конфлікти, в основі яких розгубленість, душевна роздвоєність та екзистенційна самотність людини зламів віків.

Дослідження перипетій становлення особистості, відтворення процесів

мислення, перебігу думок персонажа, плинність свідомості або автопсихоаналіз самого героя – визначальні риси прози Ореста Авдиковича. Саме психологічні чинники забезпечують розвиток драматичного конфлікту, тоді як подієвий сюжет більшості новел досить млявий. Інтерес автора до проявів зовнішньої активності героя невисокий, він прагне першочергового художнього дослідження внутрішніх свідомих і підсвідомих імпульсів, які керують вчинками героя. Саме це дає змогу конструювати психологічні контури цілісного і повновартісного індивідуального характеру. Письменник успішно культивує широку номенклатуру засобів психологічного аналізу. Технічно це передбачає структурну організацію всіх елементів твору: сюжетно-композиційного рівня, стильового спектру, системи засобів художнього відображення. Внутрішнє життя героїв знаходить відтворення у поєднанні суб'єктивного і об'єктивного аспектів і втілюється в системі конкретних взаємопов'язаних прийомів – таких, як портрет, пейзаж, авторські відступи, відтворення жестів і міміки, діалоги і внутрішні монологи.

Жанрові профілі епіка орієнтовані на відтворення побутово-психологічних сцен, поодиноких моментів з життя службовців, інтелігенції, учнівської молоді. Завдяки майстерному творенню діалогів, у яких автор втілює вихоплені з дійсності життєві історії, постає строката картина міського чи дрібнопомісного сільського буття, що обертається навколо філістерських інтересів елементарного прожитку, прикритих глибокодумними сентенціями. За зовнішньою легкістю стилю ховається глибока праця над природністю і достовірністю вислову.

Автор часто вдається до діалогічного розкриття характерів. Колористичні діалоги стають одним із найважливіших прийомів творення образів у новелах, оповіданнях, нарисах. Слід відзначити особливу майстерність письменника у творенні діалогів: їм властива особлива легкість, невимушеність, наявність глибинних підводних течій за зовнішньою дріб'язковістю. У цілому домінує авторське слово, яке органічно інтегрується з ладом вислову і думання персонажів, набуваючи форми невластивої прямої мови.

Правда ідейно-естетичних узагальнень досягається відтворенням психологічних типів відповідно до власних історично відсторонених ідеалів автора. У них потужно виявлене суб'єктивне начало. Вони ліричні і абстраговані. Ця модель характеротворення постала на ґрунті модернізму, його естетичних засад і принципів.

Важливим засобом моделювання індивідуальності персонажа виступає портрет, який в Авдиковича позбавлений надмірної розлогості і нагромадження означень. Влучно дібрана деталь, поодинокі чи наскрізна, як це вимагає закон новелістичної концентрації, дає змогу відтворити не стільки зовнішність, скільки стан душі героя, динаміку процесів, що в ній

відбуваються.

Використанням яскравих мазків компенсується відсутність ґрунтовних описів, передісторії подій. Так, про життєві негаразди героя новели “Останні скарби” (смерть дружини, пияцтво) читач дізнається завдяки акцентуванню автором уваги на таких моментах, як загублена люлька, брудний кисет з колись яскравими, а нині майже непомітними рожами та мотилем, вигаптуваними покійною, напівзів'ялий вазон на вікні, загальна занедбаність житла, господар якого більшу частину свого часу проводить у шинку. Поліфункціональні подробиці дозволяють відтворити швидкоплинність почуттів героя, передати найтонші порухи душі, особливості перебігу думок. Домінантним аспектом вияву психіки персонажа при цьому стає вербальна сфера, що поєднується з акцентуванням уваги на актуальному “зрізі” роботи свідомості. Усе це дозволяє говорити про оформлення автором сюжетів у дусі “потоків свідомості” (“Нарис однієї доби”, “Перший сніг”, “Нерви”, “Ясьо”, “До сонця”, “Останні скарби” та ін.).

Яскравим засобом психологічної характеристики героя у Ореста Авдиковича стає співдія вербальних і аудіальних вражень, музичне інтонування внутрішніх самохарактеристик. Варіюючи пісенні мотиви, він витворює довершені образи духовно багатих людей і цим примножує історію літературного неофольклоризму ХХ століття. Мелодії стають еманцією душі персонажів (“Поезія і проза”, “Марійка”, “Отсей шматок дороги”). Водночас музичні образи можуть слугувати і для означення душевного убозтва, лицемірства, нещирості, як-от наскрізний для всієї творчості образ “підскачного мазура” (“Гуси”, “По місту”).

Особливою художньою майстерністю відзначаються белетристичні нариси “По дорозі”, “На авдієнції”. Їх визначальними рисами є фрагментарність, повна відсутність суб'єктивного начала, максимальне використання емоційного та психологічного підтексту діалогів. Автентичність образів забезпечується використанням цікавої практики багатомовності. Слід зазначити, що полілогічність є засобом голосового орнаментування в творах Ореста Авдиковича на відміну від Винниченкових оповідань, в яких вона є змістоутворюючим чинником, що спрямований на глибоке і панорамне розкриття парадигми і колізій життя персонажів. Поліфонічність текстів засвідчує потребу митця звільнити нарацію від занадто відчутної присутності автора, моделюючи в такий спосіб реальність.

Особливо відчутною є ця обставина в гумористичних оповіданнях з тяжінням до школи Осипа Маковея. Гумор - особливо витончена прикраса індивідуального стилю Ореста Авдиковича - ґрунтується на використанні комічних елементів при творенні образів і ситуацій, у які потрапляють його герої. Йому властиві всі відтінки сміху від м'якого щирого гумору до досить в'їдливої іронії і навіть сарказму. Так, відверте кепкування героя новели “Гуси” над панночками, котрі залишаються глухими до втіленої в музику

трагедії молодого серця, навряд чи можна назвати доброзичливим, тоді як опис поведінки старого дивака (“Парасоль до направи”), який будь-що прагне полагодити і прилаштувати до подальшого використання всякий непотріб, мимоволі викликає усмішку.

Властивий О. Авдиковичу потяг до висміювання непривабливих сторін сучасної йому дійсності, втім, ніколи не переходить межі, що відокремлює гумор, хоч і не позбавлений певної міри гіркоти, від гострої сатири. Глибоко ліричний характер митця не дозволяє йому перетворитися на завзятого борця супроти суспільних вад.

Цілком закономірною, якщо брати до уваги нахил письменника до модерного письма, видається поява у його доробку ряду модерністських поезій у прозі. Вони характеризуються підвищеною суб'єктивністю та емоційністю, повною безсюжетністю та використанням кола образів, мотивів, ідей, властивих символістській ліриці кінця XIX – початку XX століть (естетизація смерті, широке використання рослинної та кольорової символіки, зокрема часте вживання чорної барви, одоративних, музичних образів).

Духовні пошуки смислотворчих реалій побутування модерної естетики, до яких часто вдається О. Авдикович, приводять до необхідності дослідження міфологічних структур та моделей, що активно проникають у філософсько-естетичну свідомість та художню творчість на межі XIX – XX ст., стають “універсальним ключем”, своєрідним “шифром” для розгадування глибинної сутності того, що відбувається в історії сучасності та мистецтва” (З. Мінц). Міфологічний принцип дозволяв проектувати на сучасність прадавні архетипи і символи. Це привело до того, що культурний міф трансформувався у спосіб думки, мислення, формував систему філософсько-естетичних координат. Міфологізація дійсності стає домінуючим художнім засобом у містерії “Ой у рідному краю та на Дикому полі”. Використовуючи народні перекази про святого Миколая, письменник водночас деінтерпретує їх, творячи таким чином нову культурологічно-модерну парадигму новітнього міфу.

Основна частина творчого доробку О. Авдиковича синекдохально виявляє центральні тенденції, що означилися в малій прозі на межі XIX – XX століть. Новаторство автора проступає в галузі поезики у творенні власної художньої моделі премодерністської творчості, позначеній еkleктичністю і гетерогенністю перехідної доби

У **висновках** дисертації окреслюються риси стильової своєрідності новелістики Ореста Авдиковича, узагальнюються ідейно-естетичні пошуки письменника та їх вплив на формування творчого обличчя митця.

Прозовий доробок митця – це єдина змістово-формальна субстанція, в якій екстраполювалися художні, морально-етичні та громадсько-політичні шукання епохи передмодернізму. У творчості О. Авдиковича одночасно проявляються різні види дискурсивних практик: натуралізму, символізму,

неоромантизму та імпресіонізму. Синтетична стильова природа його художнього набутку ілюструє особливості входження українського письменства в русло європейського модернізму та вияскравлює специфічні риси його українського національного інваріанту.

Закоріненість у реалістичній традиції, з одного боку, та тяжіння до новітньої символістсько-імпресіоністичної стилістики – з іншого, зумовлюють співіснування у творчості письменника кількох пластів з різними визначальними стильовими домінантами. До першого належать традиціоналістсько-реалістичні оповідання, позначені впливом натуралістичної школи нарації. Другу, найчисленнішу, складають неоромантично-імпресіоністичні новели. До третьої входять символістські поезії в прозі. Творення всіх цих пластів відбувалося паралельно під час основного періоду творчості митця (1898 – 1901). Нечисленні більш пізні тексти дозволяють говорити про наростання модерних тенденцій і остаточну відмову від міметичного письма.

У галузі проблематики автор, вдається передусім до розкриття складного і неоднозначного внутрішнього світу своїх героїв, у яких прочитуються риси інтелігентів-сучасників. Соціальні мотиви відходять на другий план, а інтуїтивно-головними для письменника стають екзистенційно-філософські питання: життя і смерть, самотність і відчуження людини в суспільстві, прагнення до осягнення сенсу буття. Їх художнє втілення вияскравлює фаталістичність авторського світовідчуття, його потяг до поетизації смутку, туги, меланхолії, естетизації страждання і піднесення його до абсолюту. Номінанта “біда” підкреслює своєрідність потрактування письменником різниці між соціальними прошарками суспільства. Вона полягає в розрізненні “біди хлопської” та інтелігентської. Витоки першої у неможливості належним чином задовольнити потреби тіла, другої – у голоді духовному та мізерії матеріальній.

Питання міжособистісних відносин у белетристиці О. Авдиковича включає в себе проблеми стосунків між чоловіком і жінкою; конфлікт поколінь, пов'язаний зі своєрідністю тлумачення моральних настанов представниками різних вікових груп; гендерну проблематику. У пошуках способів її розв'язання автор виявляє психоаналітичний підхід, перетворюючи свої мініатюри на студії розвитку певного почуття чи настрою. Суспільна проблематика представлена групами “митець і суспільство”, “маргінальна проблематика”, “соціальна несправедливість”. Визначальним моментом авторського висвітлення цих проблем є усвідомлення самотності людини в суспільстві, марність спроб знайти порозуміння у ворожому для персонажа середовищі. Найбільш глибоке осмислення цих проблем відбувається у творах на воєнну тематику. Поєднавши натуралістичний фактографізм з символістською образністю та імпресіоністичною чуттєвістю, митець піднімається до осмислення абсурдності війни - вакханалії нищення, страху і

смерті, яка позбавляє сенсу навіть високі патріотичні пориви. Своєю творчістю письменник знімає опозицію “декадент – ergo ворог України”, виробляючи нові ідеали національно-культурного розвитку в основу яких лягла відмова від традиційного ототожнення понять “селянство” і “нація”.

Домінантною тональнісною ознакою малої прози О. Авдіковича є її виразна лірико-психологічна спрямованість, яка виявляється не лише на проблемному, а й на жанровому рівні. В її розмаїтті увиразнилися зміни, що відбулися в системі жанрів української літератури на межі століть.

Незаперечним достоїнством новелістики є ритмічне багатство, мелодійність і образність мови, автентичність і непідробна щирість вислову, сугестивність, емоційність мовлення, в якому проявляє себе ірраціональне життя душі митця. У цьому сенсі творчість письменника можна розглядати як явище, попереднє до феномена “Молодої музи”.

Аналіз творчих пошуків О. Авдіковича дозволяє вважати його одним з яскравих представників української літератури епохи передмодернізму. Поєднавши естетику та етичні коди реалістичної та модерної художніх систем, письменник виступив як новатор, майстерність якого виявилася в оновленні змісто-формальних чинників малої прози.

Основні положення дисертації викладені в публікаціях:

1. Лопушан Т. Орест Авдікович – відомий і невідомий // Слово і час. – 2000. – № 8. – С. 71 – 75.
2. Лопушан Т. Проблематика збірки Ореста Авдіковича “Поезія та проза” // Наука і сучасність: Зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: ІЗМН, 1998. Ч.ІІ. – С. 208 – 213.
3. Лопушан Т. Своєрідність розкриття трагедії українського народу за часів першої світової війни в містерії О. Авдіковича “Ой у рідному краю та на дикому полі” // Наука і сучасність: Зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Логос, 1999. – Ч.І. – С. 214 – 221.
4. Лопушан Т. Одне з “посмертних оповідань” Ореста Авдіковича // Наука і сучасність: Зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Ч.І. – С. 205 – 215.
5. Лопушан Т. Екзистенційна проблематика в новелістиці Ореста Авдіковича // Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. праць. – К.: НПУ ІВЦ Дежкомстату України. – 1999. – С. 69 – 74.

Анотація

Лопушан Т. В. “Мала” проза Ореста Авдиковича і розвиток західноукраїнської новелістики 90-х рр. XIX ст. – 1900-х рр. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10. 01. 01. – українська література. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драго-манова, Київ, 2001.

У дисертації досліджується мала проза Ореста Авдиковича в нерозривному зв'язку з естетико-філософською еволюцією західноукраїнської новелістики 90-х років XIX – 900-х років XX століття. Автор простежує вплив “старої” та “нової” генерації українського письменства на становлення творчого обличчя митця, формування його світоглядних позицій та естетичних уподобань, особливості художньої манери. Творчість письменника аналізується з позицій осмислення її належності до періоду передмодернізму та модернізму, для яких характерні певна стильова еклектика, поєднання іманентних рис традиціоналістської та модерністської літературних епох.

Розкривається новаторство письменника, яке проявляється здебільшого на формальному рівні. Наголошується на домінуванні екзистенційної проблематики в белетристиці О. Авдиковича,

яка знаходить самобутні письменницькі ідейно-художні вирішення в світоглядній та естетичній системі раннього українського модернізму.

Досліджується жанрова своєрідність прози письменника, її зумовленість явищами психологізації, ліризації епіки, підвищення питомої ваги фрагментарних форм у загальному потоці літератури кінця XIX – початку XX ст.

На основі різнобічного аналітико-синтетичного дослідження зроблено висновки про оригінальність індивідуальної стильової манери письменника, в якій знайшли своє органічне втілення філософські та мистецькі пошуки доби.

Ключові слова: стиль, жанр, проблематика, реалізм, натуралізм, модернізм, “потік свідомості”, психологізм.

АННОТАЦИЯ

Лопушан Т. В. “Малая” проза Ореста Авдыковича и развитие западноукраинской новеллистики 90-х гг. XIX ст. – 1900-х гг. - Рукопись. Диссертация на получение учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01. - украинская литература. - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2001.

В диссертации исследуется малая проза Ореста Авдыковича в неразрывной связи с эстетико-философской эволюцией западноукраинской новеллистики 90-х годов XIX - 1900-х годов. Автор прослеживает влияние “старой” и “новой” генерации украинских писателей на становление творческой индивидуальности художника, формирование его мировоззренческих

позиций и эстетических пристрастий. Исследуются мировоззренческие основы творчества писателя, отмечается доминирование во взглядах писателя на жизнь чувственного максимализма и фатализма. Именно эти черты характера вместе со склонностью к саморефлексии определяют неповторимость индивидуального авторского стиля писателя.

Творчество беллетриста анализируется с позиций предмодернизма и собственно модернизма, для которого характерными являются определенная стилевая эклектичность, объединение имманентных черт поэтики двух литературных эпох - реализма и модернизма. Реализм, натурализм, символизм, неоромантизм, декаданс, синтезируясь в творчестве художника, создают особый художественный мир.

Определено, что новая эстетико-художественная система ценностей в творчестве писателя складывалась не под влиянием активного протеста против народнической традиции, а в попытках синтезировать, примирить различные парадигмы творчества. Стремление к обновлению комплекса идей народничества у писателя соответствовало общей тенденции преодоления "старых форм" творчества, которая наметилась во взглядах молодого поколения литераторов, пришедших в украинскую литературу в начале XX столетия. Раскрывается новаторство писателя, которое проявляется преимущественно на формальном уровне.

Установлено, что в сфере проблематики автора интересует, прежде всего, раскрытие сложного внутреннего мира своих героев, в образах которых отчетливо просматриваются черты интеллигентов-современников.

Акцентируется внимание на доминировании экзистенциальной проблематики в беллетристике О. Авдыковича, нашедшей свое художественное разрешение в мировоззренческой и эстетической системе раннего украинского модернизма. Вместе с тем, в поле зрения автора попадают проблемы межличностных отношений, которые сконцентрированы вокруг вечных доминант человеческого существования: жизни и смерти, смысла бытия, конфликта поколений, взаимоотношений художника и общества.

Обособленное место в творчестве писателя занимает проблема "война и общество", наличие которой обусловлено событиями времён первой мировой войны. Автор стал очевидцем трагедии украинского населения, участь которого усугубилась преследованиями на национальной почве. Положив в основу повести "Ой у рідному краю та на Дикому полі" натуралистические описания отдельных эпизодов из реальной жизни, писатель поднялся до уровня аллегории, философского обобщения вселенского масштаба.

Своим творчеством писатель снимает оппозицию "декадент – ergo враг Украины" воплощая в своих произведениях новые идеалы национально-культурного развития и преступая, таким образом, пределы отождествления понятий "народ" и "крестьянство".

Доминирующей чертой малой прозы Ореста Авдыковича является её

отчётливая лирико-психологическая направленность, которая проявляется не только на проблемном, но и на жанровом уровне.

Исследуется жанровое своеобразие прозы писателя, ее обусловленность процессами психологизации, лиризации и приращения удельного веса фрагментарных форм в общем потоке литературы конца XIX - начала XX ст. Установлено, что беллетристика О. Авдыковича почти полностью соответствует определению "малая проза", хотя это обстоятельство не даёт оснований отрицать, что она отличается разнообразием форм: среди полусотни миниатюр встречаются рассказы, новеллы, наброски, стихотворения в прозе, притчи.

Подчёркивается, что главными достоинствами новеллистики прозаика является богатство её ритмического рисунка, мелодичность и образность, сугестивность и эмоциональность речи.

Анализ творческих поисков позволяет считать писателя одним из наиболее ярких представителей украинской литературы эпохи предмодернизма. Его творчество во всей совокупности характеризующих его черт позволяет говорить о нем как о явлении предвосхищающем феномен "Молодой музыки". Новаторство беллетриста проявляется в обновлении смысло-формальных составляющих западно-украинской прозы начала века на основе слияния этических и эстетических доминант реалистической и модернистической художественных систем.

На основе разностороннего аналитико-синтетического исследования сделан вывод об оригинальности индивидуальной стилевой манеры О. Авдыковича, в которой нашли своё органическое воплощение философские и художественные поиски эпохи.

Ключевые слова: стиль, жанр, проблематика, реализм, натурализм, модернизм, "поток сознания", психологизм.

Summary

Lopushan T. V. Orest Avdykovich's "Small Prose" and the Development of the West-Ukrainian Short Story Writing in the 90-ies of the 19th – the First Decade of the 20th Centuries. – Manuscript.

Dissertation submitted for the Degree of the Candidate of the Philological Sciences, speciality 10.01.01 – Ukrainian literature – Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2001.

Dissertation is devoted to studying Orest Avdykovich's "small prose" in close connection with aesthetic and philosophical evolution of the West-Ukrainian short story writing in the 90-ies of the 19th – the first decade of the 20th centuries. The author investigates the influence of "old" and "new" generation of Ukrainian writers on the development of the artist's personality, shaping his outlook and aesthetic views, features of his individual creative style. The writer's work is

analyzed as that belonging to the pre-modernistic and modernistic trends in literature which are characterized by certain genre eclectism, combination of the immanent features of the traditionalistic and modernistic literary epochs.

Dissertation describes the innovatory character of the writer's work, which is observed at the level of form mostly. It is emphasized that Orest Avdykovich's fiction is dominated by the existentialist problems which are given original artistic and ideological expression in the outlook and aesthetic system of the early Ukrainian modernism. The genre originality of the writer's prose, its being by the phenomena of psychologization and lyricisation of the epic, increase in the proportion of the fragmentary forms in the general literary process of the late 19th – early 20th centuries.

The conclusions about the originality of the individual style of the writer, which naturally reflected the contemporary philosophical and artistic values, are drawn on the basis of the multilateral analytical and synthetical investigation.

Key words: style, genre, problems, realism, naturalism, modernism, stream of consciousness, psychologism.